

Norjalaisnäkemys Luoteis-Venäjän kehityksestä ja luonnonvaroista

HØNNELAND, GEIR & HELGE BLAKKISRUD (2001; toim.). *Centre-periphery relations in Russia. The case of the Northwestern regions*. 245 s. Ashgate, Aldershot.

Norjalaiset ovat olleet hyvin kiinnostuneita Venäjän asioista 1990-luvun alusta alkaen. Motiiveja tähän on ainakin kolme: hiilivetyvarat, kalastus ja historialliset siteet. Norjalaiset ovat aktiivisesti tutkineet Venäjän pohjoisosia niiden avauduttua vapaaseen taloudelliseen kanssakäymiseen. Into on ollut niin suurta, että tutkimukset ovat joskus johtaneet venäläisviranomaisten kanssa kiistoihin urkinnan ja tutkimuksen sekoittamisesta toisiinsa.

Viime vuonna ilmestynyt kirja on kooste Norjan ulkopoliittisen instituutin ja Fridtjof Nansenin tutkimuslaitoksen tutkijoiden töistä. Teemana on Murmanskin ja Arkangelin alueiden sekä Karjalan tasavallan uudelleenrakenteistuminen taloudellisen ja hallinnollisen ke-

hityksen näkökulmasta. Kirja alkaa sen toimittajien kirjoittamalla lyhyellä Luoteis-Venäjän (eli mainittujen alueiden) historialla. Artikkelit ovat mielenkiintoista luetavaa. Lukijan valppautta lisää se, että Suomen raja-alueiden historiasta kerrottaessa liikutaan myös monen suomalaisen tuntoja herkistävällä alueella. Pieniä virheitä nouseekin esiin: tulkinta karjalaisuudesta on hie-man pielessä ja Petsamon suomalaishistoria on unohtettu. Nämä puutteet ovat toki pieniä yksityiskohtia mutta ne tekee mieli oikaista. Sinänsä artikkeli on hyvä yhteenveto Luoteis-Venäjän historiasta.

Kirjan kakkososa käsittelee hallinnon muutoksia ja aluekehitystä. Presidentti Jeltsinin aikaisesta hallinnon hajaannuksesta on tultu kohti järjestäytyneempää liit-tovaltiota Putinin hallinnon myötä. Tutkijat kuvaavat muutoksen hyvin. 1990-luvun monivaiheinen desentralisaatio ei ratkaissut talouden ongelmia. Syyt olivat paljon syvemmällä talouden rakenteissa ja toimintatavoissa. Yhtä heikosti osattiin ennakoida vuoden 1998 de-

valvaation mahdollisuuksia ja seurauksia. Rahan arvon alentamiseen ajaututtiin pakosta. Kaaosta pelättiin, mutta seurauksena oli nousukausi. Osan lopussa olevassa oslolaisekonomisti Per Botolf Maursethin artikkelissa lähestytään alueellista kehitystä yksityiskohtaisemmin, mutta monelle suomalaistutkijalle luvut ja tulkinnat ovat perin tuttuja. Samanlaisia tuloksia on saatu muuallakin.

Teoksen kolmas osa käsittelee luonnonvaroja ja so-ti-laallista läsnäoloa. Venäjän maakaasusta aiemmin paljon kirjoittanut Arild Moe antaa ajankohtaisen kuvan hiilivetyvarojen hyödyntämisen – tai oikeammin hyödyntämättömyyden – tilasta ja valottaa hyödyntämisen ristiriitoja ja poliittisia linjanvetoja, jotka säätelevät kehitystä. Monelle lukijalle selviää myös ehkä ensi kertaa, että Jäämeren rikkauksien kartoitus tehtiin vuosikymmen sitten pääosin suomalaisvalmisteisilla poraus-laivoilla ja -lautoilla. Se, ettei Barentsinmeren ja Karanmeren luonnonvaroja ole otettu käyttöön, on hyödyntänyt ennen muuta norjalaisia. He ovat saaneet rauhassa rakentaa kaasu- ja öljyntuotantoon ja vallata markkinoita Venäjän miettiessä strategioitaan.

Venäjän Pohjoisen laivaston merkitys on ollut tärkeä Murmanskien alueelle. Laivasto on ollut huomattava työllistäjä. Se työllisti pohjoista telakkateollisuutta myös välillisesti hyvin merkittävällä tavalla. Kun laivaston tilaukset hupenivat murto-osaan ja kaivattuja tilauksia kaasu- ja öljyteollisuudelle ei tullut, raskaasta koneteollisuudesta riippuvaiset yhdyskunnat ajautuivat ahdinkoon: palkat jäivät ainakin osin tulematta ja sosiaaliset ongelmat lisääntyivät. Konversion näkökulmasta Barentsin- ja Karanmeren hiilivetyvarojen hyödyntäminen olisikin ollut hyvin tervetullutta. Synkkää talouskehitystä täydentävät kalastuksen ja kalanjalostuksen ongel-

mat. Kalastus on ollut tärkeä elinkeino erityisesti Murmanskien alueella. Tuotanto on kuitenkin laskenut polttoaineen hintojen nousun myötä ja monet venäläisaluksat purkavat saaliinsa Norjaan. Näin pohjoisen Venäjän ahdinko on ollut monen tekijän summa naapurimaiden rikastuessa ja Venäjän köyhtyessä.

Teoksen toimittajat päätyvät suosittamaan avoimuutta, ulkomaisia investointeja ja vientikauppaa. Vientiä alueelta toki onkin, mutta paikallinen tuotanto on vaikeuksissa. On kuitenkin vaikea nähdä kovin suurta avautumista ja investointien virtaa itään. Pohjoiset alueet ovat Venäjälle strategisesti elintärkeitä, joten niitä tuskin avataan taloudellisesti kovinkaan paljon nykyisestä. Nykylogiikan mukaan siihen näyttäisi liittyvän liian suuria (suurvalta)poliittisia riskejä. Aivan toisenlaiseen tilanteeseen ehkä päädyttäisiin, jos jonkinasteinen integraatio Euroopan unioniin nähtäisiin hyödyllisenä ja mahdollisena.

Kirjat, jotka on koottu ilman merkittävää sisältöä ohjaavaa toimituksellista työtä, tahtovat jäädä hajanaisiksi kokonaisuuksiksi. Niin on käynyt tässäkin tapauksessa. Asioiden yhdistely ja kokonaiskuvan työstäminen jäävät lukijalle. Teoksen suurin anti on se, että samaa tematiikkaa käsittelevät kirjoitukset on saatu samoihin kansiin. Kun tämän hyväksyy, norjalaiskirjaa voi sanoa hyväksi apuneuvoksi maantieteen ja aluetutkimuksen opiskelijoille, tutkijoille ja opettajille. Se auttaa myös ymmärtämään norjalaista näkemystä Venäjästä. Suosittelen kirjaa kaikille pohjoisesta ulottuvuudesta ja Venäjästä kiinnostuneille.

MARKKU TYKKYLÄINEN
*Maantieteen laitos,
Joensuun yliopisto*